

2023

TOBACCO HARM REDUCTION

POLICY BRIEF

JAN MOŠOVSKÝ

AAU ANGLO
AMERICAN
UNIVERSITY

Content / Obsah

INTRODUCTION	2
OVERVIEW OF PAST PUBLICATIONS	4
ANALYSIS OF CURRENT POLICIES AND GOVERNMENT PUBLICATIONS	6
REGIONAL CONTEXT	10
CONCLUSIONS.....	11
ÚVOD.....	13
PŘEHLED OBSAHU MINULÝCH PUBLIKACÍ	15
ANALÝZA SOUČASNÝCH POLITIK A VLÁDNÍCH PUBLIKACÍ	17
REGIONÁLNÍ KONTEXT.....	21
ZÁVĚR	22
REFERENCES / ZDROJE	24

Introduction

The upcoming year is expected to bring major changes on both national and European levels in the area of tobacco and tobacco-related products regulation. The policymakers are trying to find an appropriate regulatory framework for novel products, as well as a more systemic way to make the regulation more reactive to future innovations as they happen. At the same time, they are trying to react to new market trends and changing preferences, in order to achieve positive change in the area of public health, as well as keep the fiscal tax yields to the public budgets.

In doing so, the policymaker has the possible avenues open to them on how to approach tobacco and related products regulation. First is the prohibitionist approach of imposing restrictions as severe as possible and attempting to tax and regulate these products out of the market, or at least strongly limit their usage. The second approach is harm reduction. This approach, rather than implementing the strictest available measures, favours minimising risks to health gradually, by incentivizing switching from more to less harmful products by implementing different types of regulation for different types of products.

Our previous Research Digests have largely focused on three different areas: the factual evidence concerning the relative harmfulness of different tobacco alternatives and traditional cigarettes, the current trends in customer behaviour regarding cigarettes and different alternative products, and the efficiency of different approaches and specific measures. The following chapter briefly summarises these findings.

Based on this past research, we conclude that after over a decade of many of the most common alternatives on the market, there is now enough evidence to say that as a rule, most alternatives, especially the ones outside the category of combustible tobacco, tend to be less harmful to the user's health than cigarettes (despite the fact that this may not be true for their addictiveness), and that elements of harm reduction policies where they were implemented generally yielded good results.

Furthermore, many current governments, as well as in some cases various EU bodies and officials, have declared their goal of pursuing more intentionally a policy following the principles of harm reduction in their plan to combat addictions. In example is the current Czech government, which writes in its program statement that:

"In addressing addiction, we will pursue a policy based on a scientifically proven and balanced approach to risk prevention and harm reduction, ensuring adequate funding for prevention programmes, services and substance regulation, that is commensurate with their level of harm. (Vláda, 2023)"

However, translating the principles of a scientific approach guided by the principles of harm reduction into actionable policy often proves to be a great challenge. The Czech government's own report on addictions (Vláda, 2023) reaches the conclusion that currently *"[the] harm reduction approach is not sufficiently used in the national tobacco control policy in the Czech Republic."*

For this reason, we focus more on practical policy based on these findings rather than further research in this publication. We choose the Czech Republic as our main case study, and we analyze its current regulatory framework, as well as the recent Report on Addictions (Vláda, 2023) and Action Plan on Addictions (Vláda, 2023), to evaluate the extent to which the government is making good on its promise to implement more harm reduction policies. We also discuss which major policy areas are not covered in the existing documents and give recommendations on what other steps can be taken to make the Czech policy and the government's action plan more aligned with the harm reduction principles.

The final chapter then comprises of the summary of both the basic guiding principles that any proposed harm reduction policy should reflect, as well of a series of recommendations of practical steps the government can take to reduce smoking and improve public health.

Jan Mosovsky

September, 2023

Overview of past publications

In this section, we briefly revise the main findings from past Research Digests on the current prevalence of different alternative products in the Czech Republic and in the EU, as well as their relative risks compared to traditional smoking.

In recent years, the overall smoking prevalence has been decreasing only very gradually, and stagnated in a number of European countries, as the latest Eurobarometer on the attitude of Europeans to smoking documents (European Commission, 2021), and while the impact of the COVID-19 pandemic is not yet entirely clear, chances are that isolation might have driven the number of daily users up. At the same time, the number of alternative products users increased. Combined, these two facts have spurred increased regulatory activity, but also a renewed interest in the research of the degree of harm of different products, as well as consumer behaviour.

It turns out that fears of increase of nicotine usage and users overall is not justified by the data. While the number of cigarette users declines only slowly, the decrease in the number of cigarettes sold decreases much more dramatically (Taxation and Customs Union, 2023). The number of cigarettes released for consumption in 2021 totalled only 52 % of the number of cigarettes produced in 2002, and 74 % of cigarettes produced in 2012. At the same time, regular users decrease their frequency of usage – with 6 percentage points of smokers who smoke daily or weekly fewer in the latest data, compared the results from 2015 (European Commission, 2021 & 2015).

These trends can together be interpreted as showing that there is indeed a very limited number of former smokers who switched to alternative products and stopped smoking altogether in most European countries (with notable exceptions such as Sweden), but there is a larger quantity of dual users, who reduced their cigarette consumption after starting using an alternative product. Only 2 % of current e-cigarettes users were not previously using other nicotine product.

Regarding the health effects of the different cigarette alternatives, be it e-cigarettes, heated tobacco products, snus or nicotine pouches, the evidence seems to suggest that they are all less likely to cause cancer or cardiovascular diseases, but there is a consensus among most of the researchers that more long-term evidence is still needed for many of the categories. What follows is a brief per-category summary.

E-cigarettes

- Only 2 % of EU citizens are regular e-cigarette users, with around 15 % having tried vaping (by 2021). Around 5-7 % of Czechs use e-cigarettes.
- Misconceptions about e-cigarettes are common – 70 % of European non-smokers believe e-cigarettes do not help cessation. This is less so in countries with successful harm reduction problem, such as the UK, which introduced e-cigarettes as a formal harm reduction tool.
- A body of evidence shows that e-cigarettes are in less harmful.
- Data also do not favour the gate-way theory, as only 2 % of vapers have previously not used another product. Increase in users of e-cigarettes also correlates to with a decrease of the number of conventional cigarettes sold.

Heated tobacco products:

- Generally, a less popular option compared to e-cigarettes, heated tobacco products are used by 3-7 % Czechs (Vláda ČR, 2023). Across the EU, around 1 % of adults are regular users and around 7 % have some experience with HTPs (Eurobarometer, 2021)

- Similar level of misinformation exists as with e-cigarettes, with people in 27 EU countries thinking HTPs should be also banned everywhere where smoking is.
- Research also shows that the risks of heated tobacco products, although still very present, are lower than for conventional cigarettes – although the evidence here is more ambiguous than in the case of e-cigarettes.

Nicotine pouches:

- As a newest product category, nicotine pouches are only getting established on the European market. In the Czech Republic, around 2 % of adults are using them (Vláda ČR, 2023). Modern oral products are therefore represented primarily in Northern Europe and in Sweden in particular, with a historically high popularity of snus, which led to reduction of smoking prevalence to under 7 %.
- Available research shows that nicotine pouches are poised to become a cessation tool with lower risks than most other alternatives, although they will be facing an uphill battle to get established on the markets, as many Member States, including the Czech Republic, are developing severely restrictive regulation.

Analysis of current policies and government publications

In the following table we look at the principles and specific points contained in the Action Plan in the Area of Addictions, and the recommendations from the Report on Addictions, and assess their effectiveness through the lens of risk reduction policy, along with any other specific recommendations. In addition to the two documents mentioned above, we also include in the evaluation the latest developments in Czech legislation, in particular as regards the discussion on the emerging austerity package, which also includes nicotine policy through the discussion on excise duties.

Action plan item	Assessment
<p>“At the same time, it is necessary to design a legislative framework favouring lower risk alternatives to tobacco, nicotine and related products to reduce the prevalence of cigarette smoking and combusted tobacco products and thus minimise the impact of smoking on population health in the Czech Republic, while limiting their availability to persons under 18 years of age.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • While the specifics of designing such a legislative favour pose a major challenge, as also discussed below, this is definitely a key harm reduction insight. To achieve it, the policymaker should strive to maximise justifiable differences in usage and product regulation (such as allowing nicotine pouches or e-cigarettes in spaces where cigarettes are forbidden, differentiating further packaging regulation), and increase the excise tax difference between product categories • Another important element is strict enforcement of legal smoking age. Increased fines on vendors selling nicotine products to minors or extended ban on their sales by vendors with repeated infractions can be considered. • As the Action Plan states, "among children and young people, rates of tobacco and alcohol use have been declining over the last 10 years, but remain relatively high compared to European countries." The already mentioned restrictions on minimum age limits are therefore proving to be effective and should be extended to new alternative products as a general measure (more below).
<p>“In the area of tobacco, nicotine and related products, tax settings should be sought that take increased account of the riskiness of the individual products, i.e. the aim is to set the tax (price) of alternative tobacco and nicotine products appropriately in relation to the price of tobacco products intended for smoking, thus economically motivating smokers to switch to less risky alternatives to smoking.”</p> <p>"By introducing a tax on nicotine products (e-cigarettes and nicotine pouches), the annual tax revenue could reach up to CZK 1 billion. By taxing</p>	<ul style="list-style-type: none"> • The Czech Republic has long been relatively successful in using tax rates to differentiate between different products with different risk levels. With the forthcoming taxation of e-cigarettes and nicotine pouches, which have so far not been subject to excise duty, this will to some extent be a test of the elasticity of demand for cigarette substitutes. We therefore consider the gradual introduction of the tax, rather than an immediate one, and the reduction of the originally intended final rate on nicotine pouches to a level more in

<p>alternative nicotine products, the additional tax revenue could amount to between CZK 3 and 7 billion per year, while for heated tobacco products and other less harmful smoking alternatives it is essential not to raise the tax rate to or above the tax rate on smoking tobacco."</p>	<p>line with their assumed riskiness to be a clearly good step.</p> <ul style="list-style-type: none"> • When introducing or increasing taxes on alternative products, the final resulting cost of the product per unit of nicotine and per pack compared to cigarettes should always be kept in mind. Due to the regulated number of units per package and nicotine content per pack, these indicators tend to converge. Given the current tax increase on e-cigarettes and nicotine pouches as the least risky category, an increase of taxes on cigarettes and heated tobacco can be discussed, as recommended by some Czech experts. • In terms of inflation proofing, percentage rather than absolute tax amounts are understandably more effective, unless the legislator's aim is to create an opportunity for regular revisions as the absolute amounts regularly necessitate. • Estimates of tax revenues as reported in the Report on Addictions are good news for the state budget, but as the Report itself states, it is important not to prioritize budgetary considerations over strategic planning of excise taxes to benefit primarily public health. The situation would be slightly different if part of excise tax revenue were directly earmarked to fund addiction programmes or awareness campaigns, for example.
<p>"To effectively address the problem of addiction, there is a need to implement policies based on a scientifically validated and balanced approach to risk prevention and harm reduction and to ensure adequate funding for addiction services and evidence-based prevention programmes and interventions."</p> <p>"In this sense, it is necessary to gradually increase the funding for the provision of prevention and treatment services (in the Czech Republic, public spending on addiction accounts for approximately 0.03% of GDP) to the level of Western countries (up to 0.5% of GDP) or at least neighbouring Austria (0.09% of GDP)."</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Increasing the capacity and scope of addiction services, particularly in regions with higher smoking prevalence, is one of the essential prerequisites for effective care. The Action Plan itself also addresses this point in more detail: "Within the framework of the project Systemic Support for the Development of Addiction Services within the Integrated Drug Policy (IP RAS), a new structural framework of the network of addiction services was prepared on the basis of an analysis of the current situation, with the aim of increasing the availability and quality of addiction services, including a proposal for defining these services in the system of health and social services and ensuring their stable financing. One of the options for systemic change is the finalisation and discussion of a draft of the so-called 'Adicticology Act'.

	<ul style="list-style-type: none"> • According to the Addictions Report, CZK 40 million is currently earmarked in the budget for addiction research and clinical trials and CZK 290 million per year is allocated for the network of addiction services. However, a conservative estimate from the same document indicates that an increase of another CZK 450 million is needed to fully provide addiction services throughout the country. CZK. This is the total amount for the system of addiction services, not just the fight against nicotine addiction.
<p>"Targeting the illegal production and trade of tobacco and alcohol products can increase tax revenue by up to CZK 2 billion a year."</p>	<ul style="list-style-type: none"> • While trade in illegally manufactured or imported products is understandably a problem for both quality control and tax and price policy enforcement, the Czech Republic has performed well in this area over the long term - only about 2.6% of potential tax revenue from nicotine products are avoided through illicit trade (Tobacco Taxation Report, 2020), which is below the average of our neighbouring countries, despite cigarettes being more affordable relative to local incomes in most of them. However, the fact that, unlike, for example, Poland, we are not neighbouring non-EU countries also plays a role.
<p>"Raising awareness of the lower risk of alternative tobacco and nicotine products compared to tobacco smoking."</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A well-targeted and designed information campaign is one of the most essential points of both a prevention policy and a harm reduction campaign. A large number of people are still convinced that there is no difference in risk between alternative products and cigarettes, or even that alternative products are more risky. The campaign should aim to dispel these myths, for example by providing more detailed information on the relatively lower risk of other products on cigarette packs. • According to the Addiction Report, around CZK 30 million has already been earmarked for the implementation of a long-term prevention, information and awareness-raising campaign to promote prevention and reduce the impact of addictive behaviour from the state budget, although not all of the campaign is related to nicotine products.

<p>"In the area of school-based prevention of risky behavior, the partial centralization of funds allocated from the state budget for drug policy subsidy programs is proving to be an unsystematic and ineffective step and needs to be addressed."</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prevention in schools is a vital part of the information and education campaign on nicotine products, and is one area where there is some argument for a prohibitionist approach. At the same time, however, it cannot be naively assumed that there are no smokers among primary and secondary school pupils, and it is therefore necessary to convey truthful and relevant information about the lower relative risks of alternative choices without promoting them to minors. A decentralised approach to campaigns in schools might be better able to respond to regional specificities and problems, but a compromise needs to be found with the capacity of regional and municipal budgets and with regional expertise for an informed campaign. • School prevention is already responding quite agilely to new trends. As the Addictions Report indicates, the document on tobacco education in schools has already been updated in 2022 to include the issue of nicotine sachets.
<p>"Setting up the monitoring system so that it is able to respond flexibly to new trends and phenomena as well as to the requirements of evaluating the impact of policy measures in the field of addiction."</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A monitoring system and detection of the latest trends in the market for addictive products is a prerequisite for a functional prevention and treatment model. However, in addition to regular data collection, a flexible legislative framework is needed that responds to innovation and avoids situations such as the marketing of nicotine pouches, where in many countries these have been available to underage users for some time (or still are, as in Poland or Austria). • As a default rule, all products with some nicotine content should be available from the age of 18, and should be subject to the same minimum sales and advertising restrictions that nicotine sachets are now subject to, before a special regulatory category can be created for a new product.

In its quite comprehensive nature of the existing and currently debated policies in the Czech Republic, the country is among the pioneers in implementing regulatory framework for novel nicotine products such as the nicotine pouches. This is also why there is a particular value in closely monitoring and evaluating the development of the

country's regulation, as a source of possible positive (and negative) examples to be adopted in other Member States and on the European level, in the upcoming process of the Tobacco Products Directive revision.

Regional Context

In Rod & Mosovsky (2022), the harm reduction index indicated that Germany and Austria are the countries that perform the best in terms of harm reduction among Central European countries. While some policies have changed in the interim or are planned to change (such as local tax increases, or the upcoming ban on heated tobacco flavours in the Czech Republic), it remains true that most countries score very similarly, as most of the aspects of their harm reduction policies in fact come from the EU's regulation, and not their own – this includes different size of warning labels on different products, ban on flavours on cigarettes only, and so on. The only countries that score differently are those who went on to introduce additional counter-harm reduction and prohibitionist measures, such as Poland or Hungary.

However, while many countries in the region – not to mention Sweden – are very successful in implementing harm-reduction principles into practical policies, they are less successful in reacting to most recent trends.

An example of that is how the countries managed to react to the new market developments, such as the introduction of nicotine pouches and their growing popularity. While the Czech Republic has already reacted with creating a new regulatory category, along which comes a prohibition of under-age usage, restriction of package content and packaging (including a warning label), and advertisement regulation. Similar measures have also been undertaken in the neighbouring Slovakia.

On the other hand, in Poland and Austria, no such rules have yet been implemented, meaning that there is no legislative tool preventing underage usage or informing users of the addictive potential of nicotine, which is not consistent with the harm reduction approach. Similarly in Germany, the current situation is somewhat ambivalent, as nicotine pouches are placed in the same legislative category as food.

At the same time however, the Czech Republic is not a clear-cut example of applying harm reduction practices – alongside its new austerity package, the country's government is introducing taxes on e-cigarettes and nicotine pouches, despite the fact that makes these less risky products comparatively less preferred compared to cigarettes than before. This further shows the difficulty of translating harm reduction principles into real policies, especially if they may conflict with other interests, such as balanced budgets.

Conclusions

As mentioned earlier, the Czech government's Report on Addictions (2023) comments that there is a large room for improvement in putting the goal of more presence of harm reduction principles in the country's nicotine products regulation into practice, further commenting that: *"this is mainly due to concerns that the acceptance of alternative nicotine products will lead to a re-normalisation of smoking and undermine the tobacco control strategies recommended by the WHO. There are also concerns that alternative nicotine products are a gateway to smoking for ex-smokers and non-smokers, especially children."*

The misconceptions about the relative danger of different products that we discussed in Section 2 definitely contribute to these fears. Nonetheless, our research shows that this concern is not justified. The Report reaches the same conclusion, stating that *"however, the available studies show that offering alternative products does not lead to the normalisation of tobacco smoking and that it is an effective substitute for smoking (Vláda, 2023)"*.

The main question we therefore strive to answer is what are the practical steps that can be taken to create a policy that is more actionable and more likely to achieve good outcomes. Based on our analysis, we conclude that the policy should be guided by these general principles, that sum up the recognized harm reduction approaches:

- The upcoming regulation should not listen to the mainstream uninformed sentiment of placing alternative products on the same regulatory level as smoking. The evidence is quite conclusive in the fact that they encourage some degree of smoking cessation, and that they are of a lower degree of harm, at least in the short term and medium term, than conventional cigarettes. Tax and regulatory policy should reflect the degree of harm of various products.
- More extensive consultation on health and cessation effects of various products with involvement of a wider body of expert opinion, to guide the risk-informed regulation and fiscal policy.
- Researching consumer preferences and shaping regulation so that aspects of alternative products, such as flavours or indoor usage, remain available in situations where it does not increase risk.
- Thought-through public information campaign, dispelling the myths surrounding alternative products, and informing of their risks objectively, but in relation to the risks of smoking conventional cigarettes. A step similar to the policy already implemented in several countries, such as the UK (Public Health England, 2022), giving some alternatives an official cessation tool status, could also increase their credibility and dispel misinformation.
- Non-prohibitionistic approach especially to emerging product categories, and instead an open, but thorough product safety regulation and contents regulation, to make sure products more harmful than conventional cigarettes do not enter the market, while at the same time products with lower degree of harm remain competitive.
- More accountability for retailers, higher penalties, and spot checks to more effectively combat underage use.

More specifically, based on our analysis of the Czech Action Plan, Report on Addictions, and other currently debated legislative changes, what follows are steps that the country's government can implement now to further establish its standing as a leader in the implementation of harm reduction principles into practice:

- Regulatory and tax policy already applies the principle of harm reduction to some extent. Nevertheless, cigarettes are among the most affordable in the EU in terms of revenue, and with the tax now being introduced on e-cigarettes and nicotine pouches, it is possible to increase the tax on conventional cigarettes and potentially also on heated tobacco. Conversely, there should be no further regulation of the sale and

use of alternative products beyond the flavour restrictions already in place since October for heated tobacco.

- Tighten penalties for sellers who provide nicotine products to persons under 18 years of age and strictly enforce this threshold.
- Take steps to create a regulatory default for new nicotine products entering the market that outright implies a ban on use by those under 18, and restricts sales and advertising in a similar way to the newly proposed legislation for nicotine pouches.

Úvod

Očekává se, že nadcházející rok přinese v oblasti regulace tabáku a tabákových výrobků významné změny na národní i evropské úrovni. Politikové členských států i v Evropské unii se snaží najít vhodný regulační rámec pro nové výrobky a také systémovější způsob, jak zajistit, aby regulace lépe reagovala na budoucí inovace, jakmile k nim dojde. Zároveň se snaží reagovat na nové tržní trendy a měnící se preference, aby dosáhli pozitivní změny v oblasti veřejného zdraví a zároveň udrželi daňové výnosy do veřejných rozpočtů.

Mají přitom k dispozici různé cesty, jak přistupovat k regulaci tabákových a souvisejících výrobků. První z nich je prohibiční přístup spočívající v zavedení co nejpřísnějších omezení a ve snaze zdanit a regulovat tyto výrobky, aby zmizely z trhu, nebo alespoň silně omezit jejich užívání. Druhým přístupem je politika snižování škod. Tento přístup spíše než zavádění nejpřísnějších dostupných opatření upřednostňuje postupnou minimalizaci zdravotních rizik tím, že motivuje k přechodu od více škodlivých výrobků k méně škodlivým, a to zaváděním různých typů regulace pro různé druhy výrobků.

Naše předchozí výzkumné sborníky se převážně zaměřovaly na tři různé oblasti: faktické důkazy týkající se relativní škodlivosti různých tabákových alternativ a tradičních cigaret, současné trendy v chování spotřebitelů, pokud jde o cigarety a různé alternativní výrobky, a účinnost různých přístupů a konkrétních opatření. Následující kapitola tato zjištění stručně shrnuje.

Na základě tohoto dosavadního výzkumu docházíme k závěru, že po více než deseti letech existence mnoha nejběžnějších alternativ na trhu je nyní dostatek důkazů, aby bylo možné říci, že většina alternativ, zejména těch mimo kategorii spalitelného tabáku, má zpravidla tendenci být méně škodlivá pro zdraví uživatele než cigarety (přestože to nemusí platit pro jejich návykovost) a že prvky politiky snižování škod tam, kde byly zavedeny, obecně přinesly dobré výsledky.

Kromě toho mnoho současných vlád a v některých případech i různé orgány a úředníci EU deklarovali, že ve svém plánu boje proti závislostem chtějí cílevědoměji prosazovat politiku podle zásad harm reduction. Příkladem může být současná česká vláda, která ve svém programovém prohlášení píše, že:

"Při řešení problematiky závislostí budeme uplatňovat politiku postavenou na vědecky ověřeném a vyváženém konceptu prevence rizik a snižování škod, přičemž zajistíme dostatečné financování jak preventivních programů, tak i služeb a regulace návykových látek, které bude odpovídat míře jejich škodlivosti." (Vláda, 2023)

Převést zásady vědeckého přístupu vedeného principy harm reduction do realizovatelné politiky se však často ukazuje jako velký problém. Vlastní zpráva české vlády o závislostech (Vláda, 2023) dochází k závěru, že v současné době "[p]řístup harm reduction není v národní politice kontroly tabáku v České republice dostatečně využíván".

Z tohoto důvodu se v této publikaci zaměřujeme spíše na praktickou politiku vycházející z těchto zjištění než na další výzkum. Jako hlavní případovou studii jsme zvolili Českou republiku a analyzujeme její současný regulační rámec, jakož i nedávnou Zprávu o závislostech (Vláda, 2023) a Akční plán pro oblast závislostí (Vláda, 2023), abychom zhodnotili, do jaké míry vláda plní svůj slib zavést více politik harm reduction. Diskutujeme také o tom, které hlavní oblasti politiky nejsou ve stávajících dokumentech zahrnuty, a uvádíme doporučení, jaké další kroky lze podniknout, aby česká politika a vládní akční plán byly více v souladu s principy harm reduction.

Závěrečnou kapitolu pak tvoří shrnutí jak základních hlavních principů, které by měla reflektovat každá navrhovaná politika harm reduction, tak řada doporučení praktických kroků, které může vláda podniknout ke snížení kouření a zlepšení veřejného zdraví.

Jan Mošovský

Září 2023

Přehled obsahu minulých publikací

V této části stručně revidujeme hlavní zjištění z minulých edic našeho sborníku publikací o současné prevalenci různých alternativních výrobků v České republice a v EU a o jejich relativních rizicích ve srovnání s tradičním kouřením.

V posledních letech celková prevalence kouření klesá jen velmi pozvolna a v řadě evropských zemí stagnuje, jak dokumentuje poslední Eurobarometr o postoji Evropanů ke kouření (Evropská komise, 2021), a i když vliv pandemie COVID-19 není zatím zcela jasný, je pravděpodobné, že izolace mohla počet denních uživatelů zvýšit. Zároveň se zvýšil počet uživatelů alternativních produktů. Kombinace těchto dvou skutečností podnítila zvýšenou regulační aktivitu, ale také obnovený zájem o výzkum míry škodlivosti různých výrobků a také chování spotřebitelů.

Ukázalo se, že obavy z nárůstu užívání nikotinu a uživatelů celkově nejsou na základě údajů opodstatněné. Zatímco počet uživatelů cigaret klesá jen pomalu, pokles počtu prodaných cigaret klesá mnohem dramatičtěji (Tax and Customs Union, 2023). Počet cigaret uvolněných ke spotřebě v roce 2021 činil celkem pouze 52 % počtu cigaret vyrobených v roce 2002 a 74 % cigaret vyrobených v roce 2012. Současně pravidelní uživatelé snižují frekvenci užívání – v posledních údajích je o 6 procentních bodů méně kuřáků, kteří kouří denně nebo týdně, ve srovnání s výsledky z roku 2015 (European Commission, 2021 a 2015).

Tyto trendy lze společně interpretovat tak, že ve většině evropských zemí (s významnými výjimkami, jako je Švédsko) skutečně existuje velmi omezený počet bývalých kuřáků, kteří přešli na alternativní výrobky a přestali kouřit úplně, ale existuje větší množství duálních uživatelů, kteří snížili spotřebu cigaret poté, co začali používat alternativní výrobek. Pouze 2 % současných uživatelů e-cigaret předtím neužívalo jiný nikotinový výrobek.

Pokud jde o zdravotní účinky různých alternativních cigaret, ať už jde o e-cigarety, zahřívané tabákové výrobky, šňupací tabák nebo nikotinové sáčky, zdá se, že důkazy naznačují, že u všech je menší pravděpodobnost, že způsobí rakovinu nebo kardiovaskulární onemocnění, ale většina výzkumníků se shoduje na tom, že u mnoha kategorií je stále zapotřebí více dlouhodobých důkazů. Následuje stručné shrnutí pro jednotlivé kategorie.

E-cigarety

- Pravidelnými uživateli elektronických cigaret jsou pouze 2 % občanů EU, přičemž vaping vyzkoušelo alespoň jednou přibližně 15 % z nich (do roku 2021). E-cigarety používá přibližně 5-7 % Čechů.
- Mylné představy o e-cigaretách jsou běžné - 70 % evropských nekuřáků se domnívá, že e-cigarety nepomáhají při odvykání kouření. V zemích s úspěšnou problematikou harm reduction, jako je Velká Británie, která zavedla e-cigarety jako formální nástroj harm reduction, je prevalence tohoto názoru menší.
- Řada důkazů ukazuje, že konzumace stejného množství nikotinu je méně škodlivá zdraví v podobě e-cigaret než standardních cigaret.
- Údaje také nesvědčí ve prospěch teorie "gate-way", protože pouze 2 % vaperů předtím nepoužívalo jiný výrobek. Nárůst uživatelů e-cigaret také koreluje s poklesem počtu prodaných klasických cigaret.

Zahřívané tabákové výrobky:

- Obecně méně oblíbenou variantou ve srovnání s e-cigaretami jsou zahřívané tabákové výrobky, které používá 3-7 % Čechů (Vláda ČR, 2023). V celé EU je pravidelným uživatelem přibližně 1 % dospělých a přibližně 7 % má se zahřívaným tabákem nějakou zkušenost (Eurobarometr, 2021).
- Podobná míra dezinformovanosti jako v případě e-cigaret existuje i v případě HTP, kdy se lidé ve 27 zemích EU domnívají, že by HTP měly být zakázány také všude tam, kde se kouří.

- Výzkumy také ukazují, že rizika zahříváných tabákových výrobků jsou sice stále velmi přítomná, ale nižší než u klasických cigaret – i když důkazy jsou zde nejednoznačnější než v případě e-cigaret.

Nikotinové sáčky:

- Nikotinové sáčky se jako nejnovější kategorie výrobků na evropském trhu teprve prosazují. V České republice je používají přibližně 2 % dospělých (Vláda ČR, 2023). Moderní perorální výrobky jsou tak zastoupeny především v severní Evropě a zejména ve Švédsku, kde je historicky vysoká obliba šňupacího tabáku, což vedlo ke snížení prevalence kouření pod 7 %.
- Dostupné výzkumy ukazují, že nikotinové sáčky mají šanci stát se nástrojem odvykání kouření s nižšími riziky než většina ostatních alternativ, i když je čeká nelehký boj o etablování na trzích, protože řada členských států včetně České republiky připravuje různě přísné restriktivní regulace.

Analýza současných politik a vládních publikací

V následující tabulce se zaměřujeme na principy a konkrétní body obsažené v Akčním plánu politiky v oblasti závislostí, a na doporučení ze Zprávy o závislostech, a hodnotíme jejich efektivitu optikou politiky redukce rizik, spolu s případnými dalšími konkrétními doporučeními. Kromě zmíněných dvou dokumentů do hodnocení zahrnujeme také nejnovější vývoj české legislativy, zejména co se týče diskuze o vznikajícím úsporném balíčku, který politiku nikotinových výrobků rovněž obsahuje skrze diskuzi o spotřebních daních.

Body z programových dokumentů	Hodnocení
<p>Zároveň je nutné navrhnout legislativní rámec zvýhodňující méně rizikové alternativy tabákových, nikotinových a souvisejících výrobků a snížit tak výskyt kouření cigaret a tabákových výrobků se spalovaným tabákem a minimalizovat tak dopady kouření na populační zdraví v ČR, přičemž se omezí jejich dostupnost osobám mladším 18 let”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ačkoli specifika tvorby takové legislativy upřednostňující méně škodlivé výrobky představují velkou výzvu, jak je rovněž uvedeno níže, jedná se rozhodně o klíčový poznatek v oblasti snižování škod. Aby ho tvůrce politiky dosáhl, měl by se snažit maximalizovat odůvodněné rozdíly v užívání a regulaci výrobků (např. povolit nikotinové sáčky nebo e-cigarety v prostorách, kde jsou cigarety zakázány, dále diferencovat regulaci balení) a zvýšit rozdíly ve spotřební dani mezi jednotlivými kategoriemi výrobků • Dalším důležitým prvkem je přísné dodržování zákonné věkové hranice pro kouření. Lze zvážit zvýšení pokut pro prodejce, kteří prodávají nikotinové výrobky nezletilým, nebo prodloužení zákazu jejich prodeje prodejcům s opakovanými přestupky. • Jak říká Akční plán, “mezi dětmi a mládeží míra užívání tabáku a alkoholu v posledních 10 letech klesá, ale ve srovnání s evropskými zeměmi zůstává na poměrně vysoké úrovni.” Zmíněné již aplikované restriktce stran minimální věkové hranice se tedy ukazují být efektivní, a měly by být rozšířeny na nové alternativní produkty jako všeobecné opatření (níže).
<p>“V oblasti tabákových, nikotinových a souvisejících výrobků by se mělo hledat takové daňové nastavení, které bude ve zvýšené míře zohledňovat rizikovitost jednotlivých produktů, tj. cílem je vhodně nastavit daně (cenu) alternativních tabákových a nikotinových výrobků ve vztahu k ceně tabákových výrobků určených ke kouření, a ekonomicky tak motivovat kuřáky k přechodu na méně rizikové alternativy kouření. Zvyšování daní v oblasti tabákových, nikotinových a souvisejících výrobků by mělo být nastaveno systematicky a zohledňovat míru inflace.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • České republice se dlouhodobě poměrně dařilo daňovými sazby rozlišovat mezi různými výrobky s různou rizikovitostí. S nadcházejícím zdaněním e-cigaret a nikotinových sáčků, které doposud spotřební dani nepodléhali, půjde do jisté míry o test elasticity poptávky po cigaretových substitutech. Za jednoznačně dobrý krok proto hodnotíme postupné zavádění daně, namísto okamžitého, a snížení původně zamýšlené konečné sazby na nikotinové sáčky na úroveň více odpovídající jejich předpokládané rizikovitosti.

<p>„Zavedením daně z nikotinových výrobků (e-cigaret a nikotinových sáčků) by mohl roční výnos daně dosahovat až 1 miliardy Kč. Zdaněním alternativních nikotinových výrobků by mohly dodatečné výnosy ze zdanění představovat 3 až 7 miliard Kč ročně, přičemž u zahřívaných tabákových výrobků a jiných méně škodlivých alternativ ke kouření je nezbytné nezvyšovat sazbu daně na či nad úroveň sazby daně na tabák ke kouření.“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Při zavádění či zvyšování daní na alternativní produkty je vždy třeba mít na mysli konečnou výslednou cenu výrobku na jednotku nikotinu a na balení v porovnání s cigaretami. Díky regulovanému počtu obsah balení a obsah nikotinu na balení tyto indikátory mají tendenci konvergovat. Vzhledem k současnému zvýšení daně na e-cigarety a nikotinové sáčky jakožto nejméně rizikové kategorie se nabízí zvýšení daní na cigarety a zahřívaný tabák, jak doporučují někteří čeští odborníci. • Ohledně odolnosti vůči inflaci, procentuální, spíše než absolutní částky daně jsou pochopitelně efektivnější, pokud ovšem není cílem zákonodárce vytvořit zastaráváním absolutních částek daní příležitost k pravidelným revizím. • Odhady výběru daní tak, jak je udává Zpráva o závislostech, jsou dobrá zpráva pro státní rozpočet, jak však Zpráva sama říká, je důležité neupřednostňovat rozpočtové aspekty před strategickým plánováním spotřebních daní tak, aby byly ku prospěchu primárně veřejného zdraví. Mírně jiná situace by nastala, pokud by část výběru spotřebních daní byla přímo určena k financování adiktologických programů nebo například osvětových kampaní.
<p>„Při efektivním řešení problematiky závislostí je potřeba uplatňovat politiku postavenou na vědecky ověřeném a vyváženém konceptu prevence rizik a snižování škod a zajistit dostatečné financování adiktologických služeb a na důkazech založených preventivních programů a intervencí.“</p> <p>„V tomto smyslu je nutné postupně navýšit prostředky na zajištění služeb v oblasti prevence a léčby (v ČR tvoří veřejné výdaje na oblast závislostí přibližně 0,03 % HDP) na úroveň západních států (až 0,5 % HDP), nebo alespoň sousedního Rakouska (0,09 % HDP).“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Navýšení kapacity a působnosti adiktologických služeb zejména v regionech s vyšší prevalencí kouření je jedním ze zásadních předpokladů efektivní péče. Tomuto bodu se věnuje ostatně podrobněji I samotný Akční plán: „v rámci projektu Systémová podpora rozvoje adiktologických služeb v rámci integrované protidrogové politiky (IP RAS) byl na základě analýzy současného stavu připraven nový strukturální rámec sítě adiktologických služeb s cílem zvýšit dostupnost a kvalitu adiktologických služeb, včetně návrhu vymezení těchto služeb v systému zdravotních a sociálních služeb a zajištění jejich stabilního financování. Jednou z variant systémové změny je dokončení a projednání návrhu tzv. Adiktologického zákona“. • Podle Zprávy o závislostech je nyní v rozpočtu vyhrazeno 40 mil. Kč na výzkum závislostí a

	<p>klinické studie a 290 mil. Kč ročně je alokováno na síť adiktologických služeb. Konzervativní odhad ze stejného dokumentu však udává, že pro plné zajištění adiktologických služeb v celé ČR je potřeba navýšení o dalších 450 mil. Kč. Jedná se o celkovou částku pro systém adiktologických služeb, nikoliv pouze o boj se závislostí na nikotnu.</p>
<p>„Zaměřením se na nelegální výrobu tabákových a alkoholových výrobků a obchodování s nimi je možné zvýšit výnos z daní až o 2 miliardy Kč ročně.“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ačkoliv obchod s nelegálně vyrobenými či importovanými výrobky je pochopitelně problém jak pro kontrolu kvality tak i pro vymáhání daňové a cenové politiky, Česká republika si dlouhodobě vede v této oblasti dobře – jen asi 2,6 % možného výběru daní z nikotinových výrobků uniká díky nelegálnímu obchodu (Tobacco Taxation Report, 2020), což je pod průměrem našich okolních států, a to přesto, že ve většině z nich jsou cigarety vůči lokálním příjmům více dostupné. Roli však pochopitelně hraje i fakt, že na rozdíl od například Polska nesousedíme se státy mimo EU.
<p>„Zvyšování informovanosti o nižší rizikivosti alternativních tabákových a nikotinových výrobků v porovnání s kouřením tabáku.“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dobře cílená a navržená informační kampaň je jedním z nejzásadnějších bodů politiky prevence i kampaně mířící na snižování rizik. Velké množství lidí je stále přesvědčeno, že není rozdíl v rizicích mezi alternativními produkty a cigaretami, nebo dokonce, že alternativní produkty jsou více rizikové. Kampaň by měla být zaměřena na vyvracení těchto mýtů, například i formou podrobnějších informací o relativně nižší rizikivosti jiných produktů na krabičkách cigaret. • Dle Zprávy o závislostech je v současnosti na realizaci dlouhodobé preventivní, informační a osvětové kampaně k podpoře prevence a snížení dopadů závislostního chování vyhrazeno již kolem 30 mil. Kč ze státního rozpočtu, ačkoliv zdaleka ne celá kampaň se týká nikotinových výrobků.
<p>„V oblasti školské prevence rizikového chování se částečná centralizace finančních prostředků vyčleněných ze státního rozpočtu na dotační programy protidrogové politiky ukazuje jako nesystémový a neefektivní krok a je nutné její řešení.“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prevence ve školách je zásadní součástí informační a vzdělávací kampaně o nikotinových výrobcích, a je jednou z oblastí, kde existuje argument pro prohibiční přístup. Zároveň však nelze naivně předpokládat, že mezi studenty základních škol a středoškoláky

	<p>nejsou žádní kuřáci, a je proto třeba předávat pravdivé a relevantní informace o menší relativní rizikovosti alternativních výrobků, aniž by přitom došlo k jejich propagaci směrem k nezletilým. Decentralizace přístupu ke kampaním ve školách by mohla být lépe schopná reagovat na regionální specifika a problémy, je však třeba najít kompromis s kapacitami regionálních a městských rozpočtů a s regionálními odbornými kapacitami pro informovanou kampaň.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Školská prevence již nyní reaguje poměrně agilně na nové trendy. Jak udává Zpráva o závislostech, dokument, který se věnuje vzdělávání ve školách v oblasti tabáku, byl již v roce 2022 aktualizován o problematiku nikotinových sáčků.
<p>„Nastavení monitorovacího systému tak, aby byl schopný pružně reagovat na nové trendy a fenomény i na požadavky vyhodnocení dopadu opatření politiky v oblasti závislostí.“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Monitorovací systém a odhalování nejnovějších trendů na trhu s výrobky které způsobují závislost je prerekvizitou funkčního modelu prevence a léčby. Kromě pravidelného sběru dat je však potřeba i flexibilní legislativní rámec reagující na inovace, který by zamezil situacím jako při uvádění nikotinových sáčků na trh, kdy v mnoha zemích byly tyto po nějakou dobu (či stále jsou, jako v Polsku či Rakousku) dostupné i nezletilým uživatelům. • Jako defaultní pravidlo by všechny výrobky s určitým obsahem nikotinu měly být dostupné od 18 let, a měly by podléhat stejným minimálním restrikcím prodeje a reklamy, jakým nyní budou podléhat nikotinové sáčky, než může být vytvořena speciální regulační kategorie pro nový produkt.

Česká republika patří v rámci své poměrně komplexní povahy stávajících a aktuálně diskutovaných politik mezi průkopníky v zavádění regulačního rámce pro nové nikotinové výrobky, jako jsou nikotinové sáčky. I proto má zvláštní význam pozorně sledovat a hodnotit vývoj regulace v této zemi jako zdroj možných pozitivních (i negativních) příkladů, které by mohly být přijaty v jiných členských státech a na evropské úrovni v nadcházejícím procesu revize směrnice o tabákových výrobcích.

Regionální kontext

V publikaci Roda a Mošovského (2022) harm reduction index ukázal, že Německo a Rakousko jsou země, které si vedou nejlépe z hlediska redukce rizik mezi středoevropskými zeměmi. I když se některé politiky v mezidobí změnilly nebo se plánují změnit (například zvýšení místních daní nebo chystaný zákaz zahřívání tabákových příchutí v České republice), stále platí, že většina zemí dosahuje velmi podobného skóre, protože většina aspektů jejich politik redukce rizik ve skutečnosti vychází z nařízení EU, a nikoliv z jejich vlastních - patří sem různá velikost varovných nálepek na různých výrobcích, zákaz příchutí pouze na cigaretách apod. Jediné země, které dosahují odlišného skóre, jsou ty, které pokračovaly v zavádění dalších opatření proti snižování škod a prohibičních opatření, jako je Polsko nebo Maďarsko.

Zatímco však mnohé země v regionu – o Švédsku nemluvě – jsou velmi úspěšné v zavádění zásad harm reduction do praktických politik, méně úspěšné jsou v reakci na většinu současných trendů.

Příkladem může být to, jak tyto země dokázaly reagovat na nový vývoj na trhu, například na zavedení nikotinových sáčků a jejich rostoucí oblību. Zatímco Česká republika již reagovala vytvořením nové regulační kategorie, spolu s níž přichází zákaz užívání nezletilými, omezení obsahu balení a obalů (včetně varovného označení) a regulace reklamy. K podobným opatřením přistoupilo také sousední Slovensko.

Naproti tomu v Polsku a Rakousku žádná taková pravidla dosud zavedena nebyla, což znamená, že neexistuje žádný legislativní nástroj, který by bránil užívání nikotinu nezletilými nebo informoval uživatele o návykovém potenciálu nikotinu, což není v souladu s přístupem snižování škod. Podobně v Německu je současná situace poněkud ambivalentní, protože nikotinové sáčky jsou zařazeny do stejné legislativní kategorie jako potraviny.

Česká republika však zároveň není jednoznačným příkladem uplatňování principů redukce rizik – v rámci nového úsporného balíčku zavádí vláda této země daně na elektronické cigarety a nikotinové sáčky, přestože díky tomu jsou tyto méně rizikové výrobky ve srovnání s cigaretami relativně méně preferované než dříve. To dále ukazuje, jak obtížné je převést zásady harm reduction do reálné politiky, zejména pokud mohou být v rozporu s jinými zájmy, jako je například vyrovnaný rozpočet.

Závěr

Jak již bylo zmíněno, česká vláda ve své Zprávě o závislostech (2023) uvádí, že existuje velký prostor pro zlepšení při uvádění cíle větší přítomnosti zásad harm reduction v regulaci nikotinových výrobků v zemi do praxe, a dále uvádí, že: "To je způsobeno zejména obavami, že přijetí alternativních nikotinových výrobků povede k opětovné normalizaci kouření a podkopání strategií kontroly tabáku doporučených WHO. Existují také obavy, že alternativní nikotinové výrobky jsou vstupní branou ke kouření pro bývalé kuřáky a nekuřáky, zejména pro děti."

K těmto obavám rozhodně přispívají mylné představy o relativní nebezpečnosti různých výrobků, o nichž jsme hovořili v části 2. Nicméně náš výzkum ukazuje, že tyto obavy nejsou oprávněné. Zpráva dochází ke stejnému závěru a uvádí, že "dostupné studie však ukazují, že nabídka alternativních výrobků nevede k normalizaci kouření tabáku a že se jedná o účinnou náhradu kouření (Vláda, 2023)".

Hlavní otázka, na kterou se snažíme odpovědět, tedy zní: Jaké praktické kroky lze podniknout k vytvoření politiky, která bude lépe realizovatelná a s větší pravděpodobností dosáhne dobrých výsledků. Na základě naší analýzy jsme dospěli k závěru, že politika by se měla řídit těmito obecnými zásadami, které shrnují uznávané přístupy ke snižování škod:

- Připravovaná regulace by neměla naslouchat mainstreamovému neinformovanému názoru, že alternativní výrobky jsou postaveny na stejnou regulační úroveň jako kouření. Důkazy jsou zcela přesvědčivé v tom, že podporují určitý stupeň odvykání kouření a že přinejmenším v krátkodobém a střednědobém horizontu představují nižší stupeň škodlivosti než klasické cigarety. Daňová a regulační politika by měla odrážet míru škodlivosti různých výrobků.
- Rozsáhlejší konzultace o účincích různých výrobků na zdraví a odvykání kouření se zapojením širšího okruhu odborníků, které by byly vodítkem pro regulační a daňovou politiku založenou na posouzení rizik.
- Zkoumání preferencí spotřebitelů a utváření regulace tak, aby aspekty alternativních výrobků, jako jsou příchutě nebo použití ve vnitřních prostorách, zůstaly dostupné v situacích, kdy nezvyšují riziko.
- Promyšlená informační kampaň pro veřejnost, vyvracení mýtů kolem alternativních výrobků a objektivní informování o jejich rizicích, avšak ve vztahu k rizikům kouření klasických cigaret. Krok podobný politice, která již byla zavedena v několika zemích, například ve Velké Británii (Public Health England, 2022), a která některým alternativním produktům přiznává status oficiálního nástroje pro odvykání kouření, by rovněž mohl zvýšit jejich důvěryhodnost a vyvrátit dezinformace.
- Neprohibiční přístup zejména k nově vznikajícím kategoriím výrobků a místo toho otevřená, ale důkladná regulace bezpečnosti výrobků a regulace obsahu, aby se zajistilo, že na trh nevstoupí výrobky škodlivější než konvenční cigarety, a zároveň výrobky s nižší mírou škodlivosti zůstanou konkurenceschopné.
- Větší odpovědnost prodejců, vyšší sankce a namátkové kontroly, které by účinněji bojovaly proti užívání cigaret a dalších nikotinových výrobků nezletilými.

Konkrétněji, na základě naší analýzy Akčního plánu ČR, Zprávy o závislostech a dalších aktuálně projednávaných legislativních změn, následují kroky, které může vláda této země realizovat již nyní, aby si dále upevnila pozici lídra v zavádění principů harm reduction do praxe:

- Regulační politika a daňová politika do určité míry aplikuje princip redukce rizik. Přesto jsou cigarety mezi nejdostupnějšími v EU vůči příjmům, a s nyní zaváděnou daní na e-cigarety a nikotinové sáčky se nabízí zvýšit daň na klasické cigarety a potenciálně rovněž zahříváný tabák, jak ostatně vláda rovněž zamýšlí v chystaném konsolidačním balíčku. Naopak by se nemělo přistupovat k další regulaci prodeje a

užívání alternativních produktů nad rámec již nyní od října platného omezení příchutí u zahřívaného tabáku.

- Zpřísnění postihů pro prodejce, kteří poskytnou nikotinové výrobky osobám mladším 18 let, a striktní vymáhání této hranice.
- Podniknout kroky ke vzniku regulačního defaultu pro nové nikotinové produkty vstupující na trh, které rovnou předpokládá zákaz užívání osobám do 18 let věku, a omezuje prodej a reklamu podobným způsobem jako nově navržená legislativa pro nikotinové sáčky.

References / Zdroje

European Commission. (2015). Eurobarometer: Attitudes of Europeans towards tobacco and electronic cigarettes. Available at: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2033>.

European Commission. (2021). Europe's Beating Cancer Plan. Available at: https://ec.europa.eu/health/sites/default/files/non_communicable_diseases/docs/eu_cancer-plan_en.pdf

European Commission. (2021). Eurobarometer: Attitudes of Europeans towards tobacco and electronic cigarettes. Available at: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2240>.

European Commission. (2022). Evaluation of the legislative framework for tobacco control. Available at: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13481-Evaluation-of-the-legislative-framework-for-tobacco-control_en

European Commission, Taxation and Customs Union. Excise Duties on Tobacco. Available at: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/excise-duties/excise-duties-tobacco_en. Accessed January, 2022.

Public Health England (2022). Nicotine Vaping in England: 2022 evidence update main findings. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/nicotine-vaping-in-england-2022-evidence-update/nicotine-vaping-in-england-2022-evidence-update-main-findings>

Rod, A. & Mosovsky, J. (2022). A New Approach Towards Tobacco Legislation: The Case for Harm Reduction in CEE and the EU. Available at: https://eceta.cz/wp-content/uploads/2022/06/CETA_HR-20221.pdf

Scientific Committee on Health, Environmental and Emerging Risks (SCHEER). (2021). Final Opinion on electronic cigarettes. Available at: https://health.ec.europa.eu/other-pages/health-sc-basic-page/final-opinion-electronic-cigarettes_en#:~:text=For%20users%20of%20e%2Dcigarettes,but%20not%20limited%20to%20the

Tobacco Taxation Report: 2011/64/EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco. (2020). European Commission. Available at: https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2020-02/10-02-2020-tobacco-taxation-report.pdf.

Vláda ČR (2023). Programové prohlášení vlády. Available at: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

Vláda ČR (2023). Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023–2025. Available at: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zavislosti/strategie-a-plany/akcni-plan-politiky-v-oblasti-zavislosti-2023-2025-204260/>

Vláda ČR (2023). Souhrnná zpráva o závislostech v České republice 2022. Available at: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zavislosti/vyrocnizpravy/souhrnna-zprava-o-zavislostech-v-ceske-republice-2022-203905/#>